

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	1 ต.ค. 2555	43	15339	5

มรดกกล้วยชา

ปอยข้าวสังข์

ในภาษาล้านนา คำว่า “ปอย” หมายถึง งานบุญ ที่มีผู้คนมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก ส่วนคำว่า “ข้าวสังข์” หมายถึง เครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับถวายพระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้วายชนม์ ในที่นี้จะหมายถึงเฉพาะผู้วายชนม์ที่สิ้นชีวิตผิดปกติวิสัยหรือที่เรียก “ตายโหง”

ชาวล้านนาเชื่อว่า การตายโหง เป็นการตายที่ผู้ตายไม่ได้เตรียมตัวหรือรู้ตัวมาก่อน ชีวิตหลังการตายจะเป็นอยู่ด้วยความลำบาก ผนวกกับธรรมเนียมโบราณนิยมที่ต้องนำศพไปฝังทันที ไม่มีการทำบุญอุทิศเหมือนกับการตายโดยปกติ ดังปรากฏในคัมภีร์ “ธรรมดาจาริต” ว่า

“...คนทั้งหลายอันตายถูกช้างแทง ช้างถีบ ช้างนูด ม้าตีด วัวควายขวิด งูฉก เสือหมี้ยบ ถูกอะม็อกสีนาค หอกดาบ ไม้ค้อน ก้อนดิน ตกต้นไม้ ตกน้ำ ไม้ไผ่เต็ง ถูกคุม ถูกคา ถูกเหล็ก ถูกแส ไฟไหม้... จักเอาศพไว้หื้อข้ามคืนข้ามวันบได้ จักส่งสะการเผา ศพก็บได้ ขีดนัก ...ผู้ยังอันทรงศัพพะประสูติออกมาแลตาย ก็ดี คั้นตายหัดใด หื้อเอาหัดนั้น อย่าค่ายไปทีใหม่ หื้อจ้างช่องลงหัดนั้น อย่าเอาไว้ข้ามคืน อย่าได้เผา จักแพ้วแม่ญาติตระกูล จักวินาสฉิบหาย จักแพ้วฐานบ้านเมือง ชะแล” แปลความว่า คนที่ตายถูกช้างแทง ช้างถีบ ช้างใช้งาตดไป ม้าตีด วัวควายขวิด งูฉก เสือหมี้ยบ ถูกยิงด้วยปืน ถูกแทงฟันด้วยหอกดาบ ถูกตีด้วยไม้ ถูกขว้างปาด้วยก้อนดิน ตกต้นไม้ จมน้ำ ต้นไม้ไผ่ทับ ถูกคุมขัง ถูกช้อนคา ถูกทำร้ายด้วยเหล็ก ถูกโบยด้วยแส ถูกไฟไหม้ อย่าเอาศพไว้ข้ามคืนข้ามวัน อย่าทำบุญอุทิศ อย่าเผา เป็นอัมพมงคลยิ่ง หญิงที่มีกรรมตาย หากตายบริเวณใดของเรือน ให้ตัดเจาะเอาศพลงตรงนั้น ห้ามเคลื่อนย้าย อย่าเอาศพไว้ข้ามคืน ห้ามเผา จะมีผลร้ายต่อพ่อแม่ญาติพี่น้อง ต่อบ้านเมืองและจะทำให้เกศภัยขึ้นพินาศฉิบหายเลยทีเดียว

ดังนั้น ญาติพี่น้องจึงต้องทำบุญอีกครั้ง เป็นการอุทิศส่วนกุศลตามไป ซึ่งส่วนใหญ่จะทำหลังจากการตายประมาณ ๑ เดือน ถึง ๑ ปี ให้หลัง และเรียกการทำบุญในลักษณะนี้ว่า “ปอยข้าวสังข์”

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	1 ต.ค. 2555	43	15339	6

สถานที่จัดงาน มักจัดกันที่บ้าน ญาติพี่น้องจะจัดเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคที่คิดว่า เป็นสิ่งจำเป็นของดวงวิญญาณผู้ตายซึ่งนิยมสร้างบ้านจำลอง พร้อมที่นอนหมอนมุ้ง ถ้วย ชามของใช้ในครัวเรือน อาทิกระเจ๊กเงา หวี เครื่องสำอาง พัดลม โทรทัศน์ วิทยุ ตลอดจนถึง อาหาร ข้าวสาร เครื่องหุงต้ม เสื้อผ้าอาภรณ์ครบถ้วน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่ หญิงที่ตายเพราะการคลอดลูก ถือว่าวิญญาณจะแช่อยู่ในเลือดในหนองที่ตกขณะคลอด ต้อง สร้างเรือจำลองขึ้นพร้อมใส่ไม้พายเรือและอุปกรณ์ในการจับปลา เช่น ยอ แห เบ็ด สวิง ลงในเรือเพื่อเป็นเครื่องหากินในการเดินทางไปสู่คติภพ

หลังจากจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ แล้ว อาจมีการพิสูจน์ตามความเชื่อว่าวิญญาณ ของผู้ตายจะมารับสิ่งของที่จัดเตรียมหรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์ดังกล่าว มีวิธีการที่นิยมทำ คือ นำเอา “ข้าวแบ่ง” คือผงบัวบดสำหรับทำขนม (แบ่งข้าวเหนียว) หรือผงบัวแช่แอมโมเนียใส่ ถาดไปวางในบ้านจำลองหรือเรือที่เตรียมไว้ในคืนก่อนที่จะทำบุญ รุ่งเช้าหากมีรอยมือรอย เท้าของผู้ตายปรากฏบนผงบัวแบ่งหรือขี้เถ้าให้เห็น ก็แสดงว่าวิญญาณของผู้ตายได้มาเยี่ยม สิ่งที่จะอุทิศให้ และพร้อมที่จะรับส่วนกุศลที่จะอุทิศให้นั้น

ความเชื่ออีกอย่างหนึ่ง คือการเสียชีวิตโดยฉับพลัน วิญญาณที่ตายไปเป็นสัมภเวสี คือ เป็นผีตายโหง บริโภคของสด ๆ คาว ๆ จึงต้องมีการทำบุญอุทิศด้วยของสดของคาว เป็นเบื้องต้น เรียกว่า “สังฆ์ดิบ” ซึ่งสังฆ์ดิบที่ว่าถวายพระสงฆ์ ๔ รูป ณ บริเวณทาง สามแพร่ง สี่แพร่ง ถวายเสร็จ จะนำเอาสังฆ์ดิบทั้งหมดฝังกลบไว้ ณ ที่นั้น ส่วนสิ่งของที่ จะถวายโดยปกติที่เรียกว่า “สังฆ์สุก” ด้วยเชื่ออีกว่าแม่น้ำหากพ้นจากวิบากกรรม คือพ้นจาก สภาวะสัมภเวสีแล้วจะได้บริโภคอาหารปกติที่มนุษย์บริโภคกัน ซึ่งสังฆ์สุกนี้จะถวายพร้อมกับ เครื่องไทยทานอื่น ๆ ที่ได้จัดเตรียมไว้ก่อนหน้านี้

ด้านพิธีกรรมหลังทำบุญด้วยสังฆ์ดิบแล้ว จะเข้าสู่พิธีกรรม “พุทธนิยม” คือ ให้อาหาร พระ สมาทานศีล กล่าวคำถวาย พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี อนึ่งในงานนี้มักจะมีการ ขับขอเป็นมหรสพสมโภชตลอดทั้งวันด้วย

ปัจจุบัน การทำบุญบวชข้าวสังฆ์ยังเป็นที่ยึดมั่นกันอยู่ หากแต่ไม่เฉพาะคนตายโหง เท่านั้น ตายลักษณะไหนก็สามารถทำบุญอุทิศในลักษณะอย่างบวชข้าวสังฆ์ได้ ชาวล้านนาจึง ดำรงไว้ซึ่งประเพณีดังกล่าวและปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่